

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ОПТИМІЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ У СПОРТІ, АРМІЇ ТА СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

УДК 316.6:159.923.33

*А. І. МОРГУН, директор
(Криворізький коксохімічний технікум
Національної металургійної академії України)*

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ СПЕЦІАЛІСТІВ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Наукові праці МАУП, 2003, вип. 6, с. 81–84

Сучасна людина живе та діє в умовах, які потребують високого професіоналізму і значних інтелектуальних зусиль. Ускладнення соціально-економічних процесів, зростання інформаційних потоків зумовлюють досить високі вимоги до випускників технікуму.

Умови ринкової економіки вимагають від фахівців мислити і діяти професійно, не допускати браків у роботі; бути спроможними швидко усунути причини простоїв виробництва; передбачати можливі аварії і травми та попереджати їх; зниження складових собівартості, які залежать від спеціаліста, його ділянки роботи; удосконалення свого виробництва і підвищення якості продукції та скорочення втрат; знання характерних поми-

лок та порушень у своїй галузі діяльності та їх недопущення у практичній щоденній роботі; вміння працювати з людьми, створювати нормальний психологічний клімат у трудовому колективі і успішно керувати ним при виконанні поставлених завдань. Славний винахідник Едісон зазначав: "Найважливіше завдання цивілізації – навчити людину мислити". Творчо мислячий спеціаліст спроможний правильно вирішувати виробничі завдання.

На яких же засадах слід здійснювати навчально-виховний процес, щоб забезпечити підготовку спеціаліста-професіонала відповідно до сучасних вимог? Відповісти на це питання можна тільки при різнобічному розгляді організації освітньої

діяльності. Це насамперед якісний зміст освіти (база), навчально-матеріальне забезпечення, кадрове забезпечення, організація навчального процесу та його науково-методичне забезпечення, форми та методи його здійснення.

Основний документ у галузі освіти Закон України "Про освіту" визначає як одне з основних завдань – формування світогляду особистості, оскільки лише спираючись на світоглядні настанови, людина здатна зробити свідомий суспільний вибір. Студенти приходять у технікум у тому віці, коли процес ціннісного самовизначення особистості на світоглядному рівні ще тільки-но розпочинається. Формування світогляду студентів у теперішній час має свої особливості і труднощі. Вони пов'язані з неперервним зростаючим потоком інформації, що значно перевищує за своїми розмірами вміст індивідуальної пам'яті. Крім того, цей потік недостатньо впорядкований та настільки насичений фактичним матеріалом, що засвоєння його утворює деяку "мозаїчну" картину дійсності у свідомості людей. Водночас загострення проблем сучасності ставить на практичний рівень завдання формування вміння орієнтуватись у нинішньому складному, суперечливому, але взаємозалежному світі.

У педагогічній літературі широко розповсюджене визначення світогляду, сформульоване Е. Моносоном: "Світогляд являє собою узагальнену систему поглядів, переконань та ідеалів, в яких людина висловлює своє ставлення до оточуючого її соціального та природного середовища. Будучи узагальненням знань, досвіду та емоційних оцінок, в яких відбиті особливості суспільного буття людини, її місця в історично-конкретній системі суспільних відносин, світогляд особистості визначає ідейну спрямованість всього її життя та діяльності".

До структури світогляду входять різноаспектні переконання: філософські, економічні, політичні, соціологічні, моральні, естетичні, релігійні, наукові, що співвідносяться поміж собою. Тому формування світогляду як цілісної системи може бути забезпечене лише спільними зусиллями викладачів суспільних, загально-освітніх, загально-професійних та професійних дисциплін, спрямованих на здійснення органічного взаємозв'язку всіх сфер наукової діяльності, на її практичну реалізацію. Спираючись на світоглядні настанови, студент, випускник і в перспективі майбутній фахівець може самостійно знайти правильний підхід до розв'язання проблем, що виникають, свідомо орієнтуватись у морі різноманітної інформації.

У процесі формування світогляду студентів важливу роль відіграють дисципліни випускаючих (спеціальних) комісій. Окрім спеціалізації, тобто формування у майбутніх молодших спеціалістів системи знань, вмінь та засобів діяльності в конкретній професійній галузі (тобто професіоналізм), у ході вивчення спеціальних дисциплін розвиваються і формуються особисті якості, які задаються кваліфікаційними характеристиками фахівців.

Розглядаючи потенційні можливості дисциплін спеціальностей, виокремимо такі напрямки роботи.

1. Розкриття перед студентами важливості обраної ними спеціальності, суспільного сенсу її професійної спрямованості.

У більшості студентів технікуму вибір певної спеціальності майже випадковий, неусвідомлений, іншими словами, їхня професійна орієнтація нестійка і може внаслідок якихось змін приводити до розчарування у професії, що відбивається на ставленні студентів до навчання. Лише при сформованості інтересів до теоретичних проблем спеціальності складаються найсприятливіші умови для вияву активності особистості протягом усього процесу навчання. Тому вже на початку навчання необхідно сприяти становленню орієнтації щодо вибору спеціальності, розкриваючи важливість і значення професійної діяльності як в соціальному так і особистому плані.

Разом з теоретичними надзвичайно важливо використовувати і практичні форми впливу на ціннісну свідомість студентів, наприклад свята (дні і декади спеціальності, ювілеї, виставки творчих праць студентів та ін.), що об'єднують людей емоційно, розвивають їхнє спілкування, досліджують, чого не можна досягти у буденній обстановці.

2. Виховання у студентів патріотичних почуттів, національної свідомості. Важливість цього питання зазначена у Законі України "Про освіту". Виховання патріотичних почуттів у студентів у нинішній час, коли суспільство перебуває у складній економічній та політичній ситуації, – завдання дуже непросте. Але, напевно, тут потрібно відштовхуватись від мудрого вислову: "Не все так погано у нашій хаті".
3. Формування у студентів активного відношення до дійсності, вміння розв'язувати проблеми, об'єктивно правильно віддзеркалювати світ. Великий потенціал у реалізації цього завдання вміщує в собі застосування у процесі навчання активних та ігрових форм і методик, впровадження в навчальний процес

проектування, його розвиток і вдосконалення, розширення самостійної та науково-дослідної роботи студентів. Проблемне навчання не лише розвиває творчі здібності студентів, а й формує ціннісне відношення до світу. Оволодіваючи знаннями на основі проблемного навчання, студент аналізує альтернативні підходи до тих або інших проблем, шукає аргументи, доводить істинність своєї позиції. Засвоєння знань перестає бути лише інтелектуальною (розумовою) діяльністю, воно стає процесом, виховуючим особисті ціннісні характеристики, сприяє перетворенню знань в переконання.

Умовою формування будь-якого переконання є знання, вміння, навички. Але ідеї перетворюються в особисті переконання тільки в результаті активної практичної реалізації знань, вмінь та навичок, що набуваються у процесі навчання. Це дає змогу переконатись в істинності засвоєних теоретичних положень. У цьому зв'язку безумовну важливість має введення в навчальний процес ігрових форм проведення занять. При проведенні таких занять крім трансформування знань у переконання у студентів розвиваються такі якості особистості фахівця, які неможливо сформувати жодними іншими засобами: комунікативні, організаторські здібності, почуття єдиної команди, вміння конкретно, чітко, грамотно висловлювати свою думку, аналізувати ситуацію, оперативно приймати рішення та ін.

4. Здійснення синтезу знань, формування цілісної картини світу є найпершою необхідністю для майбутнього фахівця. У нинішній час їм потрібне чітке розуміння та активне використання значної кількості відомостей, законів, принципів дії не лише суміжних, а й порівняно віддалених галузей. Іншими словами, необхідно чітко встановлювати та використовувати у вивченні спеціальних дисциплін міжпредметні зв'язки з іншими дисциплінами. При встановленні міжпредметних зв'язків слід враховувати подальшу спеціалізацію студентів вже при вивченні ними загальноосвітніх та загальнотехнічних дисциплін.

У цьому зв'язку велике значення має курсове та дипломне проектування, коли знання сприймаються не як простий набір різноманітного роду теорій, наукових фактів, а як єдина система, міжпредметна модель, де всі елементи пов'язані логічними співвідношеннями і мають рівні практичного значення.

Удосконалення тематики курсового та дипломного проектування, включення робіт дослідни-

цького, комплексного характеру сприяють підсиленню світоглядного спрямування професійного навчання студентів.

У студентів слід постійно виховувати розуміння того, що, відповідаючи сучасному рівню знань, технологія, конструкція, теорія неминуче будуть замінені у майбутньому прогресивнішими. Причому вони будуть безпосередніми учасниками цих перетворень. Необхідно виховувати у студентів критичне ставлення до існуючої технології, почуття нового, вміння оцінювати позитивні та негативні боки існуючих технологій і конструкторських рішень.

Завдання якісної підготовки кваліфікованих спеціалістів, що поставлені перед вищою школою державною національною програмою "Освіта" ("Україна ХХІ століття"), та навчальні проблеми, зумовлені періодом трансформації економіки (збільшення навчального навантаження на викладача, зменшення запланованої кількості годин індивідуальної роботи викладача зі студентами, труднощі в забезпеченні спеціальною, навчальною та методичною літературою), вимагають подальшої орієнтації процесу навчання на збільшення часу для самостійної роботи студентів та підвищення її ефективності [1].

При цьому виникають питання вибору відповідних форм і шляхів організації такої роботи, яка раціонально поєднувала б аудиторну роботу викладача і студента із самостійною роботою останнього. Практика роботи, досвід викладачів свідчать про різний рівень знань та умінь, зазначимо — досить посередніх, різну мотивацію до навчання, що створює відповідні проблеми для ефективної організації навчального процесу. Модульна система навчання та рейтинговий контроль знань студентів посіли важливе місце серед сучасних технологій навчання, і використання їх при диференційованому підході до організації навчального процесу є доцільним [2; 3].

Під модульною системою ми розуміємо технологію, яка охоплює зміст, форми та засоби навчального процесу, форми контролю якості знань і навчальної діяльності студентів, за якою модуль є функціонально завершеною частиною курсу, сукупністю теоретичних та практичних завдань відповідного змісту і структури, розробленою системою навчально-методичного та індивідуально-технологічного забезпечення. Необхідним компонентом такого забезпечення є відповідні форми контролю — поточний рейтинговий контроль та підсумковий рейтингово-екзаменаційний контроль.

Рейтинг — порядкова позиція студента певної групи за результатами навчання, яка визначається рейтинговим показником. Рейтинговий показник студента — числова величина, яка відповідає відсотковому відношенню суми опорних оцінок з усіх модулів до суми максимально можливих. Опорна оцінка модуля — результат оцінювання з певного виду теоретичних чи практичних знань конкретного модуля. Принцип модульності у навчанні передбачає організацію вивчення знань за наперед заданою модульною програмою, як такою, що складається з логічно завершених доз навчального матеріалу (модулів) і структурованим змістом кожного модуля та системою опорних оцінок.

Рейтинговий контроль знань і навчальної діяльності студентів орієнтований на перенесення центру з підсумкового контролю на проміжний та поточний, збільшення контрольних точок у семінарі, рівномірне включення студентів у навчання протягом усього семестру, зниження впливу випадкових факторів на оцінку знань.

За результатами цього контролю студенти, які виконали завдання з кожного модуля, мають право не складати семестровий іспит — одержані опорні оцінки за всі модулі переводяться у п'ятибальну систему і виставляються викладачем як екзаменаційні оцінки.

Однією з ефективних форм контролю при рейтинговій системі є тестування. Провідними функціями поточного тестового контролю є функція

зворотного зв'язку, коригуюча функція. Поточний тестовий контроль в ході навчання дає можливість викладачу зробити висновки про успішність або неуспішність організації навчання, діагностувати перебіг навчального процесу, приймати рішення щодо регулювання та коригування цього навчання. У результаті поточного тестового контролю студенти одержують об'єктивну інформацію про ступінь успішності оволодіння знаннями.

Контролююча функція здійснюється після закінчення вивчення певної теми шляхом підрахування отриманих балів за виконання тестових завдань з цього модуля.

Оцінююча функція тестового контролю реалізується шляхом переведення балів, отриманих при тестуванні, в академічні оцінки за шкалами оцінювання результатів виконання тесту, а також у висновках і рішеннях, зроблених та прийнятих на основі кількісних показників.

Література

1. *Державна національна програма "Освіта" ("Україна XXI століття")*. — К.: Райдуга, 1996.
2. *Нові технології навчання: Наук.-метод. зб.* / Ред. кол.: Б. І. Холод, О. Я. Савченко, О. І. Ляшенко та ін. — К.: НМЦВО, 2000.
3. *Проблеми освіти: Наук. метод. зб.* — К.: НМЦВО, 2000.